

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
І ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник директора
з навчальної роботи
Інституту міжнародних відносин
_____ **І.О. Мінгазутдінов**
«_____» _____ 2013 року

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Європейський Союз: інституційні основи
і спільна політика**

для студентів

галузі знань **0302** міжнародні відносини

спеціальності **8.03020101** – міжнародні відносини

спеціалізації – міжнародні організації і дипломатична служба

КИЇВ – 2013

Розробник: к.і.н., доц. Т.І.Шинкаренко

Обговорено та рекомендовано до видання Науково-методичною радою Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Протокол від «____» _____ 20__ року №____

Голова науково-методичної ради _____ (_____)

«____» _____ 20__ року

© Шинкаренко°Т.І., 2013 рік

© _____, 20__ рік

© _____, 20__ рік

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни за вибором студентів «Європейський Союз: інституційні основи та спільна політика» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» галузі знань **0302 міжнародні відносини, спеціальності 8.03020101 – міжнародні відносини, спеціалізації – міжнародні організації і дипломатична служба.**

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Європейський Союз: інституційні основи та спільна політика» є структура, механізми та принципи функціонування інституційної моделі та спільних політик Європейського Союзу.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Європейський Союз: інституційні основи та спільна політика» логічно завершує цикл підготовки фахівців в галузі міжнародних організацій і базується на дисциплінах «Міжнародні організації», «Європейський Союз у міжнародних відносинах», «Рада Європи в інтеграційних і демократизаційних процесах», «Україна в міжнародних організаціях», «Актуальні проблеми міжнародних організацій».

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів:

1. Інституційна структура та політичний процес в ЄС.
2. Спільні політики як основний інструмент реалізації економічної та політичної інтеграції ЄС.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою дисципліни є ознайомлення з історією і сучасним станом європейської інтеграції, еволюцією та специфікою функціонування інституційної і правової системи, а також спільних горизонтальних і секторальних політик ЄС; продовження формування вмінь та навичок роботи з нормативно-правовими документами міжнародних організацій.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є підготовка фахівців з питань європейської інтеграції, здатних виконувати кваліфіковану аналітичну, організаційну роботу в державних і дипломатичних установах України, міжнародних організаціях.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- базові поняття та терміни у сфері європейської інтеграції;
- процес становлення та механізми функціонування спільних політик Європейського Союзу;
- сутність, проблеми і перспективи розвитку горизонтальних і секторальних політик ЄС;
- зміст основних етапів становлення інституційної системи ЄС;
- характерні риси і особливості організаційної моделі ЄС;
- структуру інституційної моделі ЄС;
- напрями еволюції інституційної системи ЄС згідно з установчими договорами ЄС.
- прерогативи, правовий статус, організаційну структуру й функції інститутів і органів ЄС;
- особливості системи прийняття рішень в ЄС;
- основоположні ознаки політичної системи ЄС;
- особливості формування бюджету ЄС;
- напрями інституціональної реформи ЄС.

вміти:

- працювати з текстами установчих договорів ЄС; аналізувати їх;
- розробляти схеми, таблиці, діаграми з євроінтеграційної проблематики;
- складати аналітичні довідки, пропозиції щодо політики у сфері європейської інтеграції;
- аналізувати та порівнювати різні інституційні та політичні системи сучасності.
- працювати з ресурсами сайту ЄС в інтернеті;
- брати участь в дискусіях з актуальної зовнішньополітичної проблематики.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 72 годин / 2 кредити ECTS. Зокрема: *лекції – 18 год., семінарські заняття – 16 год., самостійна робота – 38 год.*

2. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

3. Засоби діагностики успішності навчання - усне опитування, тестування, модульні контрольні роботи.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ІНСТИТУЦІЙНА СТРУКТУРА ТА ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС В ЄС

Тема 1. Інституційна система ЄС як основа європейського врядування (16 год.).

Етапи формування та особливості інституційної системи ЄС.

Інституційна модель ЄСВС. Еволюція організаційної моделі Європейських Співтовариств згідно з установчими договорами ЄС. Структура інституційної системи Європейського Союзу, її характерні риси. Спроби конституціоналізації ЄС. Реформування в Європейському Союзі.

Еволюція ролі та статусу інститутів ЄС в його організаційній моделі. Принципи формування та функціонування, повноваження інститутів ЄС.

Європейська рада. Історія виникнення, склад і порядок роботи, задачі, статус та повноваження.

Рада Європейського Союзу (Рада Міністрів). Склад, функції, повноваження, структура, організація роботи. Комітет постійних представників (КОРЕПЕР). Еволюція ролі й місця Ради Міністрів зі зміцненням наднаціональних рис в організації й діяльності інституцій Європейського Співтовариства.

Європейська Комісія (Комісія Європейських Співтовариств). Функції, склад, організаційна структура, місце й час проведення засідань.

Європейський Парламент. Функції, організаційна структура, місце і час проведення сесій. Повноваження у сфері контролю. Законодавчі повноваження. Повноваження у сфері бюджету. Вибори до Європарламенту. Еволюція ролі та статусу Європарламенту в ієрархії інститутів ЄС, розширення його законодавчих повноважень та підвищення ролі у формуванні інститутів ЄС.

Суд Європейських Співтовариств. Склад, функції, компетенція, місцезнаходження. Суд першої інстанції.

Палата аудиторів (Рахункова палата). Склад, функції, місцезнаходження.

Консультативні органи ЄС. Економічний і соціальний комітет. Комітет регіонів.

Спеціалізовані фонди ЄС. Соціальний європейський фонд, Європейський фонд розвитку.

Фінансові ресурси й установи ЄС. Європейський інвестиційний банк: членство, функції, організаційна структура. Європейський інвестиційний фонд. Європейський центральний банк: функції, організаційна структура.

Омбудсмен та його роль в організаційній системі ЄС.

Роль автономних агентств у виробленні політики ЄС.

Тема 2. Політична система та політичний процес в ЄС (9 год.).

Особливості політичної системи ЄС. Основні політичні функції ЄС. Складові політичної системи ЄС.

Порівняння організаційних моделей ЄС, міжнародних міжурядових організацій, конфедеративних та федеративних утворень. Вплив інтеграційних процесів на національний суверенітет. Розподіл повноважень та принцип субсидіарності в ЄС.

Чинники, методи, етапи та рівні розробки політики ЄС. Міжінституційний вимір прийняття рішень в ЄС.

Моделі реалізації політичного процесу в ЄС.

Особливості стратегічного програмування та планування в ЄС

Особливості політичної системи ЄС. Загальні принципи й визначальні риси правової системи Співтовариств: пріоритет права співтовариств над національним; принцип прямої дії права Співтовариств. Правосуб'єктність в ЄС.

Загальні принципи й визначальні риси правової системи Співтовариств: пріоритет права співтовариств над національним; принцип прямої дії права Співтовариств. Правосуб'єктність в ЄС.

Тема 3. Прийняття політико-правових рішень в ЄС (8 год.).

Система і принципи прийняття рішень в інститутах ЄС. Процедури прийняття рішень.

Етапи і особливості законотворчого процесу в ЄС. Консультаційна процедура. Процедура згоди (ст. 251, 252 ДЄС). Процедура співпраці (ст. 252 ДЄС). Процедура спільного ухвалення рішень (251). Процедура соціального партнерства.

Лобіювання на наднаціональному рівні в ЄС. Європейські групи інтересів.

Розподіл владного впливу серед держав-членів ЄС та легітимність прийняття рішень.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 Спільні політики як основний інструмент реалізації економічної та політичної інтеграції ЄС

Тема 4. Горизонтальні політики ЄС (22 год.).

Спільна політика як основний інструмент реалізації економічної і політичної інтеграції ЄС. Розвиток та договірна база спільних політик ЄС.

Класифікація спільних політик ЄС: горизонтальні й секторальні, фундаментальні й вторинні політики.

Фінансування спільних політик. Бюджет ЄС. Джерела надходжень та видатки бюджету ЄС.

Горизонтальні політики ЄС.

Регіональна політика та політика згуртування. Цілі та принципи регіональної політики ЄС. Політико-правові та інституційні засади регіональної політики ЄС. Етапи розвитку регіональної політики ЄС.

Транскордонне співробітництво. Єврорегіони.

Спільна екологічна політика. Інституційні засади, фінансові інструменти та напрями екологічної політики ЄС. Еволюція політики охорони навколишнього середовища.

Боротьба з глобальною зміною клімату в ЄС.

Формування європейської ідентичності та місце в цьому процесі культурної та освітньої політик ЄС. Європейський простір вищої освіти. Співробітництво держав-членів у сфері освіти. Громадянство ЄС та його атрибути.

Формування простору свободи, безпеки та правосуддя як фундаментальна ціль ЄС. Імміграційна політика ЄС. Європейська політика надання притулку

Політики щодо соціального прогресу. Становлення «європейської соціальної моделі».

Тема 5. Розвиток спільних секторальних політик ЄС (17 год.).

Спільна торгівельна політика: інструменти та механізми реалізації.

Цілі й принципи Спільної сільськогосподарської політики. Пошуки шляхів структурного реформування ССП.

Еволюція спільних політик у сфері рибальства; конкуренції; транспорту і промисловості. Формування системи Пан'європейської мережі як найбільш актуальне питання транспортної політики ЄС

Розвиток енергетичної політики ЄС. Енергетична стратегія ЄС. Пріоритети зовнішньої енергетичної політики ЄС. Особливості та перспективи співпраці України з ЄС в енергетичній сфері.

Науково-технічна й інноваційна політика ЄС. Засади спільної політики щодо дослідницької діяльності ЄС. Рамкові програми у сфері НДД. Лісабонська стратегія збалансованого розвитку і зростання в регіоні ЄС.

5. Рекомендована література:

Основна:

1. Конституційні акти Європейського Союзу. Частина 1. – К., 2005.
2. В.Копійка. Т.Шинкаренко. Європейський Союз: історія і засади функціонування. –К., 2012.
3. Міжнародні організації: Навчальний посібник. – К., 2005.
4. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу. – К., 2005.
5. Гоці С. Урядування в об'єднаній Європі. – К., 2003
6. Грицяк І. Право та інституції Європейського Союзу. – К., 2004.

Додаткова:

7. Европейская интеграция, Большая Гуманистическая Европа и культура. – М., 1998.

8. Европейский Союз: Справочник-путеводитель. Под. Ред. Ю. А. Борко и О. В. Буториной. – М., 2003.
9. Европейский Союз на пороге XXI века: выбор стратегии развития. Под. Ред. Ю. А. Борко и О. В. Буториной. – М., 2000.
10. Інституційні реформи в ЄС. Аналітичний щоквартальник., 2003, №4
11. Посельський В. Європейський Союз: інституційні основи європейської інтеграції. – К., 2002
12. Проді Р. Задум об'єднаної Європи. – К., 2002.
13. Тоді Ф. Нарис історії Європейського Союзу.
14. Шемятенков В.Г. Европейская интеграция. М., 2003
15. О.Шнирков, О.Кузнецов, С.Кульпінський. Європейський валютний союз. К., 2001.
16. Шинкаренко Т. Проблеми розширення Європейського Союзу – цивілізаційний аспект. // Актуальні проблеми міжнародних відносин. - Київ, 2002. – Вип.37.
17. Шинкаренко Т. Регіональна політика ЄС – проблеми формування й перспективи розвитку. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб.наук. пр. Вип. 45 (Частина II). – К., 2004
18. Яхтенфукс М., Колер-Кох Б. Європейська інтеграція. – К., 2007.
19. Грицяк І.А., Говоруха В.В., Стрельцов В.Ю. Правова та інституційна основи Європейського Союзу. - Х., 2009.
20. Дзяд О.В., Рудік О.М. Спільні політики Європейського Союзу та їх значення для України. – К., 2009.
21. Європейський Союз: економіка, політика, право: енциклопедичний словник. – К., 2011.
22. Волес В., Волес Г. Творення політики в Європейському Союзі. – 2004.
23. Шинкаренко Т. Роль Ради Європи і Європейського Союзу в активізації міжкультурного діалогу. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб.наук. пр. Вип. 74 (Частина I). –К.: ІМВ,2008. С. 34-38
24. Шинкаренко Т. Мовна політика Ради Європи і Європейського Союзу. Стратегії та методи навчання мови для спеціальних цілей. Науково-методичні матеріали 9-ї науково-практичної конференції. м.Київ, 2009. - К.: ІМВ, 2009. С. 140-142
25. Шинкаренко Т. Фактори реалізації «Східного партнерства» як проекту регіональної інтеграції. Відносини Україна – ЄС у багатопольярному світі: стан і перспективи на майбутнє. К.: «Стилос», 2010.
26. Шинкаренко Т. Мовна політика ЄС. Стратегія та методи навчання мов для спеціальних цілей. - К.: ІМВ, 2011.
27. Шинкаренко Т. Чинники формування нової моделі євроінтеграційної стратегії України. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 97, Частина II. 2011.